

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Sharqshunoslik. Востоковедение. Oriental Studies

SHARQSHUNOSLIK
ВОСТОКОВЕДЕНИЕ
ORIENTAL STUDIES

Jurnal websayti:

<https://orientalstudies.uz/index.php/os>

SIYOSIY NUTQ VA UNING JAMOATCHILIKKA TA'SIRI

*Saidxon Saidolimov**Professor, siyosiy fanlar doktori,**Nurali Ulug'ov**Tadqiqotchi,**O'zbekiston Milliy universiteti**Toshkent, O'zbekiston*

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: spichrayter, spichrayting, ritorika, so'z san'ati, siyosiy nutq, jamoatchilik bilan aloqalar, notiqlik.

Annotatsiya: Mazkur maqolada siyosiy nutq va uning ahamiyati, bunday nutqlarning tayyorlanishida spichrayterning tutgan o'rni, shuningdek, tayyor bo'lgan nutqning jamoatchilikka ta'siri xususida so'z yuritiladi. Unda, jumladan, nutqning o'zaro muloqotda, jamoatchilik aloqalarida muhim element sanalib, davlat va jamiyatning barqaror rivojlanish taraqqiyotida alohida rol o'ynashi haqida, spichrayter tayyorlayotgan nutqining nafaqat strukturasi, balki uni ommaga yetkazish usullarini ham mukammal o'zlashtirgan bo'lishi zarurligi, insonlarning his-tuyg'ularini, umid va maqsadlarini anglashi va his qila olishi, har bir so'z, jumlaning o'rni va ahamiyatini e'tiborga olishi lozimligi tilga olinadi.

POLITICAL SPEECH AND ITS IMPACT ON PUBLICITY

*Saidkhon Saidolimov**Professor, Doctor of Political Sciences,**Nurali Ulug'ov**Researcher,**National University of Uzbekistan**Tashkent, Uzbekistan*

ABOUT ARTICLE

Key words: Speechwriter, speechwriting, rhetoric, speech art, political speech, public relations, public speaking.

Abstract: This article deals with political speech and its meaning, the role of a speechwriter in preparing public speeches, as well as the impact of a prepared speech on the public. In it, in particular, speech is considered as an important element of mutual communication and social relations, playing a special role in the sustainable development of the state and society. It is argued that a

speechwriter must be able to understand and feel people's moods, their hopes and goals, and also take into account the place and importance of each word and sentence.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ РЕЧЬ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ПУБЛИЧНОСТЬ

Саидхон Саидолимов

Профессор, доктор политических наук,

Нурали Улугов

Исследователь,

Национальный университет Узбекистана

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Спичрайтер, спичрайтинг, риторика, искусство речи, политическая речь, связь с общественностью, публичные выступления.

Аннотация: В данной статье речь идет о политической речи и ее значении, роли спичрайтера в подготовке публичных выступлений, а также о влиянии подготовленной речи на публику. В ней, в частности, речь рассматривается как важный элемент взаимного общения и общественных отношений, играющий особую роль в устойчивом развитии государства и общества. Утверждается, что спичрайтер должен уметь понимать и чувствовать настроения людей, их надежды и цели, а также учитывать место и важность каждого слова и предложения.

KIRISH

Jamoatchilik bilan munosabatda katta ahamiyat kasb etuvchi soʻz, muloqot, suhbat insoniyatning sivilizatsion taraqqiyotida muhim oʻrin tutgani bizga tarixdan yaxshi maʼlum. Qadimdan odamlar oʻz fikr va oʻylarini toʻgʻri bayon etishga, soʻzning qudrati va xususiyatini anglashga, undan unumli foydalanish mahoratini egallashga intilgan. Vaqt oʻtishi bilan nutq ham evrilishlar natijasida mukammallashib, dastlab uning ogʻzaki, soʻng esa yozma shakllari vujudga kelgan va takomillashib borgan.

Tarixan notiqlik, soʻzdan toʻgʻri hamda samarali foydalanish orqali koʻplab siyosiy yetakchilar va davlat arboblari xalqni boshqargan va harakatga keltirgan. Shu boisdan ham notiqlik qadimdan fan va sanʼat darajasiga koʻtarilgan hamda alohida oʻrganilgan.

Bugun jamiyat hayotida nutq texnologiyalari va soʻzning konstruktiv ahamiyati har qachongidan ham dolzarblik kasb etib bormoqda. Nutq – bu jamiyat aʼzolarining oʻzaro muloqotida, jumladan, jamoatchilik aloqalarida muhim element sanalib, davlat va jamiyatning barqaror rivojlanish taraqqiyotida alohida oʻrin tutmoqda. “PR” (jamoatchilik aloqalari) texnologiyalarining rivojlanishi natijasida esa, til va nutqning ahamiyati yanada kuchayib bormoqda.

Maʼlumki, nutqning asosiy mezoni–bu uning mazmunidir. Qadimdan shakllanib kelgan ritorika fani aynan nutqni chiroyli va mazmunli shakllantirishda alohida ahamiyat kasb etgan. Ritorika (oʻzbek tilida *notiqlik* deb nomlanadi) asosan tinglovchini ishontirishga qaratilgan

bo'lsa-da, undan siyosatda ma'lum bir foydani ko'zlash, sudda esa adolatni ta'minlash kabi masalalarda keng foydalanilgan. Shuning uchun ham tarixda ritorika tilni ta'sirchan va diqqatga sazovor tarzda qo'llash san'ati sifatida ifodalangan.

MUHOKAMA

Bu borada buyuk Sharq mutafakkiri, so'z mulkingning sultoni Mir Alisher Navoiy ham jiddiy shug'ullangan. Alisher Navoiy davriga kelib o'zbek tilining mavqeyi, notiqlik san'ati ancha yuksak darajaga ko'tarilgan. Alisher Navoiy "Mahbub ul-qulub"¹ asarining 24-fasli (bobi)ni aynan voizlik san'atiga bag'ishlagan.

Ushbu asarda Xo'ja Muayyad Mehnagiy, Mavlono Riyoziy, Mavlono Irshod, Hotam Asom, Husayn Voiz Koshifiy, Muin Voiz kabi o'nlab voizlarning nutq mahoratlari haqida so'z yuritilgan.

Asarda hazrat Navoiy "Voizlik hushyor kishilarning ishidir, ularning nasihatini qabul etgan kishidir. Va'zxon shunday bo'lishi kerakki, uning majlisiga bo'sh kirgan odam to'lib chiqsin, to'la kirgan odam esa yengil tortib, xoli qaytsin. Voiz olim va halol ish ko'ruvchi bo'lsa, uning nasihatidan chetga chiqqanlar gunohkor bo'lur"², degan fikrni ilgari surgan.

Mir Alisher Navoiy nutq va uning qudratiga: "Til – bu nutqning quroli. Agar nutq noma'qul bo'lsa – u tilning ofatidir. Til orqali odam boshqalardan afzalligini namoyon etadi", deb ta'rif bergan.

Albatta, so'z ulkan kuchga ega fenomen. Yu.Rojdestvenskiy so'zni ma'lumot va ma'rifat tarqatuvchilikdan ko'ra ko'proq safarbarlikka chorlovchi, o'ziga tortuvchi hamda ta'sir qiluvchi kuch ekanini alohida qayd etadi³. Ilmiy adabiyotlarda ritorika bugungi spichraytingning (inglizchada speech – so'z, nutq, writing – yozmoq) dastlabki ko'rinishi, xususan, qadimgi logograf (grekcha logos – fan, so'z, grapho – yozmoq) kasbining zamonaviy shakli ekani qayd etilgan⁴.

A.V.Kulnazarova qayd etganidek, zamonaviy dunyoning o'zgaruvchan sharoitlariga qaramay, spichrayting amaliy yo'nalish sifatida ritorikaning ming yillik tamoyillariga asoslangan holda, uni zamonaviy texnologiyalar bilan to'ldirib va boyitib boruvchi yo'nalishdir. Olim "zamonaviy ritorika – bu tinglovchini o'z g'oyalari uchun ishonitirish va unga lingvistik ta'sir

¹ Mahbub ul-qulub: (Qalblar sevgilisi). Mas'ul muharrir va so'zboshi muallifi S.G'aniyeva. – T.: Adabiyot va san'at nashriyoti, 1983. – 112 b.

² Mahbub ul-qulub, yuqoridagi manba, 32-bet.

³ Рождественский Ю.В. Теория риторики. М., 2004. – С.25–30.

⁴ Казанцева М.С. Спичрайтинг как технология подготовки политических текстов. Высшая школа экономики: Научно-учебная лаборатория исследований в области бизнес-коммуникаций, № 5. 2010. – С. 25–39.

ko'rsatishning turli usul va shakllarini o'z ichiga qamrab olgan fan hisoblanadi", deb ta'kidlaydi⁵.

Uning fikricha, spichrayting ishonarli nutqni, ya'ni tinglovchilar ongiga ta'sir ko'rsata oladigan, ularning xatti-harakati yoki har qanday hodisaga bo'lgan munosabatini o'zgartirishga qodir bo'lgan nutqni yaratishga qaratilgan bo'lib, omma oldida nutq so'zlash bo'yicha eng samarali "PR" texnologiyalaridan biri hisoblanadi⁶.

Spichrayter nafaqat tayyorlayotgan nutqining strukturasi, balki gapirish va tinglash mexanizmlarini ham mukammal o'zlashtirgan bo'lishi zarur. Insonlarning his-tuyg'ularini, umid va maqsadlarini anglashi va his qila olishi, har bir so'z hamda jumlaning o'rni va ahamiyatini e'tiborga olishi lozim. V.A.Suxomlinskiy aytganidek, "Bir so'z bilan odamlarni o'ldirish yoki jonlantirish, yaralash yoki davolash, ular ongiga umidsizlikni ekish yoki ularni yangi g'oyalar atrofida birlashtirish, yagona maqsad sari ruhlantirish mumkin"⁷.

So'zning qudrati uning jonli va ta'sirchan ekani bilan belgilanadi. Shu bois ham so'zga talab katta bo'lib, u hamisha o'z tinglovchisiga yetib borishi, uning ongi, dunyoqarashiga ta'sir etishi uchun sayqallangan nutq matniga talab paydo bo'ladi.

Spichrayter nutq yozishda va so'zlardan unumli foydalanishda, birinchi navbatda, tinglovchiga zarur motivatsiya berish va uni eng ishonchli misollar, aniq dalillar bilan mustahkamlash masalasiga alohida e'tibor qaratishi lozim bo'ladi. Shuning uchun ham "nima uchun tinglovchi notiq pozitsiyasini "to'g'ri" deb hisoblashi va aynan unga ishonishi kerak?" degan savollarga javob izlash, uning xohish-istaklarini e'tiborga olish nutq samaradorligi va ta'sirchanligini oshirishning asosiy shartlaridan biri hisoblanib, ma'ruzachiga ko'zlagan maqsadga erishish imkoniyatini yaratadi.

Zamonaviy davrda siyosiy jarayonlar ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar ostida katta bosimga uchrab, siyosiy yetakchi va rahbarlardan o'z nutqiga bo'lgan e'tiborni juda yuqori darajaga ko'tarishni talab etmoqda. Har qanday siyosiy shaxsning fikri va nutqi bugungi texnologiyalar vositasida keng yoyilmoqda va kuchli ta'sir kuchiga ega bo'lmoqda.

Shuning uchun ham bugungi globallashuv davrida nutq siyosiy liderlarning kuchli va samarali quroli sifatida maydonga chiqmoqda, ayni paytda yetakchilarning ong-u tafakkuri, ilgari surayotgan g'oyalari ularning qay darajada nutq so'zlashi bilan belgilanmoqda. Masalan, Amerika Qo'shma Shtatlarining 44-prezidenti Barak Hussein Obama o'zining jonli hissiyotga

⁵ Кульназарова А.В. Технологии спичрайтинга: учебное пособие / А. В. Кульназарова; СПбГУТ. – СПб., 2016. – С. 8.

⁶ Кульназарова А.В. О'sha manba.

⁷ Львов М.Р. Риторика. Культура речи. Учебное пособие, 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр "Академия", 2004. – С. 5. (– 272 с.)

(emotsiya) yo'g'rilgan, o'ta ta'sirchan va kuchli nutqlari orqali mamlakat tarixida mahoratli notiq prezidentlar qatoridan munosib joy olgan.

Yoki bo'lmasa, norozilik aksiyalari ishtirokchisi bo'lgan shvetsiyalik ekofaol Greta Tunbergning chiqishlarini olaylik. U professional tarzda tayyorlangan nutqni xuddi shu darajaga mos ravishda ommaga havola eta olishi, so'z qudrati va to'g'ri ifoda usulidan foydalangani ortidan butun dunyoga mashhur bo'lib ketdi.

Uning bu harakat faoliyati turli nufuzli ommaviy axborot vositalari orqali butun dunyo bo'ylab namoyish etildi. 2018-yilda 15 yoshli Greta BMT shafe'ligida o'tkazilgan iqlim o'zgarishiga bag'ishlangan xalqaro konferensiyada nutq so'zlaydi. Uning atrof-muhit himoyasi borasida bildirgan keskin tanqidlari ko'plab davlatlarda millionlab odamlarning o'z hukumatlariga qarshi namoyishlar o'tkazishiga sabab bo'ldi. Greta Tunberg o'z faoliyati, ta'sirchan va keskin fikrlari uchun turli xalqaro tashkilotlar tomonidan ta'sis etilgan mukofotlarga sazovor bo'ldi. Uning nomzodi ikki marotaba tinchlik uchun Nobel mukofotiga loyiq deb topildi.

So'z, uning cheksiz qudratidan oqilona foydalangan holda, nutq matnlarini tayyorlash va bu orqali ko'zlangan maqsadga erishish bugungi spichraytingning asosiy vazifasi hisoblanadi.

Oliy martabali shaxslar, davlat va jamoat arboblarning nutq va ma'ruzalarining zalvorli, jozibador va ta'sirchan chiqishi bir qancha omillarga bog'liq bo'lib, buning uchun, avvalo, chuqur bilimli, keng dunyoqarash, boy so'z zaxirasi va yuksak muharrirlik mahoratiga ega bo'lgan yetuk kadrlardan iborat butun bir mualliflar guruhi talab etiladi. Ushbu guruh jurnalist, tilshunos, siyosatshunos, psixolog, san'atshunos va boshqa soha vakillaridan iborat bo'lishi mumkin. Bu kabi nutqlarni tayyorlash jarayoni zamonaviy qilib "spichrayting" – "speechwriting"⁸, mazkur soha bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar esa "spichrayterlar" – "speechwriter"⁹lar deb ataladi.

"Spichrayter yozuvchiga o'xshasa-da, faqat u buni sahna ortida, ko'proq kuch va kamroq maqtov bilan amalga oshiradi", deb yozadi Emma Roller¹⁰.

Siyosiy nutqni tayyorlash va jamoatchilikka yetkazishda uning ta'sirchan, tushunarli va ishonarli bo'lishi uchun nutqidagi har bir so'z, fikr, raqam va argumentlarni to'liq tekshirish, tavnologiyalardan qochish, lirik qilib aytganda, undagi so'zlarni "ipga tizilgan marjon" kabi terib chiqish spichrayter faoliyatining asosini tashkil etadi, undan yuksak mahorat va tajriba talab etiladi.

⁸ "Speech" (ingliz.) – "nutq", "Writing" (ingliz.) – "yozmoq".

⁹ "Speech" (ingliz.) – "nutq", "Writer" (ingliz.) – "yozuvchi".

¹⁰ Emma Roller, What It's Really Like To Be A Political Speechwriter. July 30, 2015.

<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/07/what-its-really-like-to-be-a-political-speechwriter/455706/>

Hammualiflik mahsuloti bo'lgan spichrayting notiqning so'zlashish uslubini o'zlashtirish, uning mafkurasi va o'z oldiga qo'ygan strategik maqsadini yaxshi anglash, unga kerakli so'zlarni qo'llashga yordam berish va shu orqali har bir masala yuzasidan alohida ta'sirchan nutq tayyorlash uning bosh maqsadini tashkil etadi.

Siyosiy nutq qanchalik teran, tushunarli va mazmunli bo'lsa, jamoatchilik uni shunchalik tez va oson qabul qiladi, nutq samaradorligi ta'minlanadi.

Shuning uchun ham ommaviy nutq tayyorlash murakkab ilmiy izlanish va tadqiqot jarayoni bo'lib, o'ziga xos usul, yondashuv, texnologiya va mexanizmlarni qo'llashni talab etadi.

Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan milliy hamda xalqaro media makonning misli ko'rilmagan darajada kengayib borishi kuzatilmoqda. Bugun har bir Internet foydalanuvchisi tomonidan onlayn muhitda o'z kontentini yaratish orqali turli ijtimoiy-siyosiy masalalarga erkin munosabat bildirish imkoniyati, shuningdek, yetakchi shaxslar haqidagi ma'lumotlarning ochiqligi va keng axborot maydoniga juda tez tarqalishi siyosiy yetakchilarning ijobiy imijini yaratishda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda.

Mazkur holatda siyosiy yetakchilar, davlat va jamoat arboblari faoliyatida alohida o'rin tutgan shaxs imiji, uning notiqlik mahorati borgan sari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Har bir jamiyat yoki tashkilot o'z jamoasini boshqarishda yetakchiga, liderga ehtiyoj sezadi. Siyosiy liderdan esa, avvalo, o'z jamiyatini yaxshi bilishi, jamiyatning talab va ehtiyojlarini chuqur anglashi, o'zini bu talablarni ta'minlovchi shaxs sifatida ko'rsata olishi, doimiy ravishda o'z ustida ishlashi hamda unga bo'lgan ishonchni qozonishi talab etiladi¹¹.

Ko'rinib turibdiki, siyosiy yetakchi imiji hokimiyatga kelishni yoki hokimiyatda qolishni istagan barcha rahbarlar hisoblashishga majbur bo'lgan muhim omillardan sanaladi¹².

Samarali siyosiy nutqlar muhim bo'lishining asosiy sabablaridan biri—bu ularning qarashlarni ifodalash va jamoaviy harakatlarni ilhomlantirish qobiliyatidir. Siyosiy ma'ruzachilar jozibali ritorika va ishonchli dalillar orqali tinglovchilarni o'ziga jalb qilish orqali o'z maqsadlari va intilishlarini bildirishlari, odamlarni umumiy maqsadlar atrofida birlashtirishlari mumkin.

Masalan, Martin Lyuter Kingning “Mening orzuyim bor” (“I Have a Dream”) nutqi¹³ va Uinston Cherrhillning “Biz sohillarda jang qilamiz” (“We Shall Fight on the Beaches”) nutqi¹⁴

¹¹ Pac B. What Defines Good Political Leadership? July 24th, 2020, <https://bpac.in/what-defines-good-political-leadership/>

¹² Фролова Е.В. Коммуникативные стратегии формирования имиджа регионального лидера в электронных СМИ. Автореферат: дисс. на к.ф.н., Омского государственного университета им Ф.М Достоевского. 2007. – С.3.

¹³ Michiko Kakutani, The Lasting Power of Dr. King's Dream Speech, 27 Aug. 2013, <https://www.nytimes.com/2013/08/28/us/the-lasting-power-of-dr-kings-dream-speech.html>; Why “I Have A Dream” Remains One Of History's Greatest Speeches, <https://today.tamu.edu/2020/01/15/why-i-have-a-dream-remains-one-of-historys-greatest-speeches/>

kabi tarixiy nutqlari notiqlik naqadar kuchli ehtiros va hamjihatlikni uygʻotib, ijtimoiy harakatlar va siyosiy oʻzgarishlarga olib kelishiga yaqqol misol boʻla oladi.

Nutqlarning chiroyli va jozibador boʻlishi yaxshi, biroq, siyosat bu shou-biznes emas. Nutq olomonning faqat koʻnglini olish yoki uni xursand qilish bilan bogʻliq boʻlishi mumkin emas¹⁵.

Nutq taʼsir kuchiga ega boʻlgan holda, samaradorlik va natijadorlikka yoʻnaltirilgan boʻlishi zarur. Tinglovchilar, eng avvalo, maʼruzaning mohiyatini tushunishi, spiker nutqidan tegishli xulosalar chiqarishi va hayotiy masalalar yuzasidan toʻgʻri yoʻnalish olishi muhim.

Spichrayter nutqning intellektual va sheʼriy mahoratini namoyish etish uchun emas, balki u rejissor kabi katta auditoriyani qamrab olish, ular eʼtiborini tortish uchun yozadi, deb qayd etadi Gvinn Meyps¹⁶.

Shu bois spichrayterdan lingvistik ishlarda koʻp qirrali isteʼdodga ega boʻlish bilan birga, yuqori darajada jamoatchilik bilan aloqa qilish kompetensiyalariga ham ega boʻlish talab etiladi.

Umuman olganda, spichrayting siyosatchilarning jamoatchilikka yetkazishi kerak boʻlgan fikrlari, maqsad va vazifalarini aniq va ishonchli tarzda bayon qilish mahoratidir. Zamonaviy sharoitda spichrayting siyosiy yetakchining xalqni oʻylantirayotgan hayotiy muhim muammolar boʻyicha shaxsiy qarashlari, masala yechimi yuzasidan yondashuvi, strategiyasi va taktik harakatlarini koʻrsatib berish hamda jamiyat aʼzolarini ushbu gʻoyalarga ishontirishning samarali texnologiyasi hisoblanadi.

Aytish kerakki, siyosiy yetakchilarning hokimiyatga kelishi va mashhurlikka erishishi, saylovlarda gʻalaba qozonishi, shuningdek, ularning jamoatchilik bilan aloqalarida yuqori taʼsir kuchiga ega boʻlishida, albatta, spichrayterlarning oʻrni beqiyos. Masalan, Devid Kemeron va Barak Obama oʻz partiyasining yetakchiligini aynan taʼsirchan nutq orqali qoʻlga kiritgan taniqli siyosiy arboblarning sirasiga kiradi¹⁷.

Gʻarbda, ayniqsa, AQSH va Buyuk Britaniyada spichrayter nafaqat birinchi raqamli shaxsning hamfikir va yordamchisi, balki davlat siyosatining strategisi va ideologisi ham hisoblanadi. Shu bois ular ommaga keng tanilgan boʻladi. Ular orasida Jon Kennedining Ted Sorensen, Margaret Tetcherning Ronald Miller, Barak Obamaning Jon Favro kabi mashhur spichrayterlarining nomlarini keltirib oʻtish oʻrinli.

¹⁴ We Shall Fight on the Beaches, <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1940-the-finest-hour/we-shall-fight-on-the-beaches/>

¹⁵ Finlayson A., van der Blom H., 2019, ўша жойда.

¹⁶ Mapes Gwynne. "The life of a political speech(writer): metadiscursive text trajectories in high-end language work." *Journal of Linguistic Anthropology* 00, 2023, pp. 1– 21. <https://doi.org/10.1111/jola.12391>.

¹⁷ Lancaster S., 2009, oʻsha manba.

Zamonaviy spichrayter matnlarning muallif-tuzuvchisi, ekspert, tahlilchi va PR (jamoatchilik bilan aloqalar) mutaxassisi¹⁸ bo'lishi bilan birga, yuqori darajadagi kommunikativ kompetensiyalarni egallagan bilimli, dunyoqarashi keng so'z ustasi hamdir.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, spichrayter tomonidan siyosiy nutqlarni tayyorlashda ta'sirchan shiorlar, iboralar, aforizmlar, dono va hikmatli so'zlardan unumli foydalanish, zarur g'oyalarni omma oldiga olib chiqish muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu notiq uchun tez orada mashhur bo'lib ketish imkinoyatini beradi.

Ayniqsa, bu saylovoldi kampaniyalarida yaxshi natija berib, nutq samarasini bir necha bor oshirishga xizmat qiladi. Masalan, AQSH kongressmeni Gordon Brauning nutqidagi "Amerika shunchaki almashtirib bo'lmaydigan davlat emas, bu to'xtatib ham bo'lmaydigan davlat" (America is not just the indispensable nation, it is the irrepressible nation), degan iborasi unga katta g'alaba va shon-shuhrat keltirgan bo'lsa, AQSHning 45-prezidenti Donald Trampning "Amerikani yana buyuk qilamiz" (Make America Great Again) shiori uning 2017-yilgi saylovlarda g'alaba qozonishiga turtki bergan.

Buyuk Britaniyaning "Temir xonim" nomini olgan bosh vaziri Margaret Tetcherning "Ayol kishi faqat bola boqish uchun tug'ilgan emas" ("Lady's not for Turning") iborasi ham unga katta mashhurlik olib kelganini ham ko'pchilik yaxshi eslaydi, albatta.

Ma'lumki, siyosiy nutq siyosiy tilshunoslik doirasida o'rganilib, siyosatshunoslik va tilshunoslik chorrahasida yuzaga kelgan alohida yo'nalish sanaladi. U ijtimoiy-siyosiy hodisalarning tilning o'zgarishiga, ayni paytda, tilning mazkur jarayonlarga ta'siri va uning qonuniyatlarini tadqiq etish bilan shug'ullanadi.

Zamonaviy lingvosiyosiy personologiyaning asosiy atamasi va uning o'rganish obyekti bu "lingvistik shaxs (siyosat)"dir. Siyosatchining professional (diskursiv) shaxs sifatidagi lingvistik shaxsiyatining o'ziga xosligi individual va institutsional kommunikativ nutq namoyandalarning kombinatsiyasi bilan belgilanadi. Ba'zi tadqiqotchilar siyosatchini lingvistik shaxs sifatida tavsiflab, bu hodisaning sinkretik, ko'p o'lchovli xususiyatini alohida qayd etib o'tganlar¹⁹.

Shu o'rinda "siyosat" tushunchasining mazmun-mohiyati va uning ta'rifini yana bir bor esga olish o'rinli bo'lar edi. Siyosat tushunchasi juda keng va turli-tuman ma'nolarni anglatadi.

Siyosat qadimdan tarix, huquq va falsafa sohasiga oid tushuncha sifatida qabul qilingan bo'lib, siyosatning asosiy maqsadi jamiyat amal qilishi kerak va shart qilib belgilangan barcha tamoyillarni tahlil etib, ma'nosini ochib berishdan iborat bo'lgan.

¹⁸ Якупов Ш.А., Корнейчук Ю.В. Спичрайтинг как одна из разновидностей PR. Международный научный журнал «Инновационная наука». №11, 2015. – С. 236.

¹⁹ Беляева Е.С. Роль образа автора политического текста в интерпретационной деятельности адресата (на материале инаугурационных речей президентов). Автореферат дисс. на к.ф.н. «Кемеровский государственный университет». Кемерово, 2019. – С.11.

XIX asrning oxirlariga kelib, fanda siyosatni falsafiy maydondan chiqarib, alohida ilmiy dissiplinaga aylantirishga urinishlar paydo bo'ldi. Natijada 1950-yillarga kelib, siyosat haqidagi an'anaviy falsafiy tushunchalar hech qanday ma'no va mazmun ifoda etmaydigan metafizik hodisa sifatida talqin etila boshlandi.

Haqiqatni ochib berishning yagona va eng maqbul yo'li bu ilm-fan ekani, an'anaviy siyosiy tushunchalardan esa voz kechish kerakligi ta'kidlandi. Biroq, keyinchalik siyosat ko'plab ilmiy-nazariy yondashuvlar va tahlil maktablarini o'z ichiga olgan mustaqil fan sifatida rivojlandi, qiziqarli va boy tadqiqot maydoniga aylandi²⁰.

Aristotel "Siyosat – bu fuqarolarning jamiyatni qiziqtirgan masalalar bo'yicha olib boradigan umumiy harakati. Shuningdek, insonni baxtli qilish san'atidir",²¹ deb ta'rif bergan bo'lsa, Veber siyosatni "Ma'muriyatni boshqarish yoki unga ta'sir o'tkazish vositasi" deya qayd etadi²².

Iston esa siyosatni siyosiy yoki ma'muriy hokimiyatga ko'ra moddiy yoki ma'naviy qadriyatlarni taqsimlashni o'z ichiga olgan jarayon sifatida e'tirof etadi²³.

Lassvellning "Siyosat: kim nimani, qachon, qanday oladi" (Politics: Who gets what, when, how?) nomli kitobida "Siyosat teng hokimiyat" ma'nosida qo'llanilishini aytib o'tgan²⁴.

Shundan kelib chiqib, siyosiy nutqni davlat va jamiyat boshqaruvidagi ishlarni jamoatchilikka yetkazish, ularga ta'sir ko'rsatish orqali mamlakatda bo'layotgan islohotlar, voqea-hodisalar va umuman, siyosiy jarayonlardan boxabar qilish vositasi sifatida tushunishimiz mumkin.

Siyosiy nutq siyosat sohasidagi alohida shaxslar yoki guruhlarining g'oyalari, qarashlari va dalillarini ifodalashini anglatadi. U jamoatchilik fikrini shakllantirish, siyosiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish va demokratik tamoyillarni himoya qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Siyosiy nutq jamoatchilik va boshqa manfaatdor tomonlar bilan muloqot qilishda xabarni yetkazish, ma'lumot tarqatish va siyosatni himoya qilish vositasi sifatida qo'llaniladi²⁵.

Asosiysi, siyosiy nutq boshqaruv, siyosiy jarayonlar hamda jamiyatni tashvishga soladigan masalalar bo'yicha fikr almashishga qaratilgan. U nutqlar, munozaralar, mitinglar, intervyular, matbuot anjumanlari, hatto ijtimoiy tarmoqlardagi postlar kabi ko'plab shakllarda bo'lishi mumkin. Uning maqsadi nafaqat siyosiy ishtirokchilarning istiqbolini, balki saylovchilarning

²⁰ Heywood A. Politics. Macmillan Education UK, 2013, p. 24 (520 p.)

²¹ Аристотель, Политика. Сочинения: В 4 т. Т. 4. – М.: Мысль, 1983. С. 376–644.

²² Вебер М. «Политика как призвание и профессия», Избранные произведения, (Пер. Ю. Н. Давыдова), Издательство «Прогресс», Москва, 1990. – С. 644.

²³ David Easton, A System Analysis of Political Life, John Wiley, New York, 1965.

²⁴ Harold Dwight Lasswell, Politics: Who Gets What, When, How, P. Smith, New York 1950.

²⁵ Freedom of political speech: an imperative for democracy, SG/Inf (2022) 36, 6 October 2022.

<https://rm.coe.int/0900001680a86af5>

ham xohish va intilishlari, shikoyat va e'tirozlari, qiziqishlarini tinglovchiga yetkazishdan iborat..

XULOSA

Bugungi kunda ishonchli va ishonchsiz, to'g'ri va noto'g'ri xabarlarining juda tez tarqalishi va jamiyatning barcha qatlamlariga yetib borishi siyosatchilardan o'z vaqtida siyosiy muloqotga kirishishni, siyosiy nutqlardan tez-tez foydalanishni talab qilmoqda. Siyosiy yetakchilarning nutqlari mamlakatda va dunyoda sodir bo'layotgan voqea-hodisalarga xolis munosabat bildirish hamda jamiyat uchun bu borada to'g'ri yo'nalishni belgilashda muhim vosita rolini bajarmoqda.

Mazkur sharoit spichrayterlarga katta mas'uliyat yuklashi bilan bir qatorda, ulardan mamlakatda va atrofida sodir bo'layotgan voqelikdan doimiy ravishda xabardor bo'lishni, siyosiy nutqlarni hozirjavob shaklda tayyorlashni talab etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, bugungi zamonaviy davrda siyosiy nutq va muloqot siyosiy jarayon va siyosiy tizimning muhim atributi, ajralmas qismiga aylandi. Jamoatchilikni davlat siyosati bilan tanishtirish, unga ishontirish va yagona maqsad sari birlashtirish, mavjud muammolar yechimi bo'yicha dolzarb vazifalar va strategik yo'nalishlarni belgilash, bu borada xalqni o'z vaqtida xabardor qilishda spichrayting samarali PR texnologiyalardan biri sifatida maydonga chiqmoqda.

Mukammal va samarali yozilgan nutq insonlar psixologiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan holda, jamiyatning to'g'ri yo'lda rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu esa siyosiy nutq va muloqotni hayotga tatbiq etuvchi, uni mazmunan va shaklan boyituvchi spichrayting xizmatini davlat va jamiyat boshqaruvida, siyosiy jarayonlarda yanada dolzarb va muhim o'rin tutuvchi sohaga aylantirmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kazantseva M.S. (2010) Спичрайтинг как технология подготовки политических текстов. Высшая школа экономики: Научно-учебная лаборатория исследований в области бизнес-коммуникаций, № 5. – С. 25–39.
2. Kulnazarova A.V. (2016) Технологии спичрайтинга: учебное пособие / СПбГУТ. – СПб., – С. 8.
3. Лувов М.Р. (2004) Риторика. Культура речи. Учебное пособие, 2-е изд., испр. – М.: Издательский центр “Академия”, – С. 3.
4. Qudratov T. (1993) Nutq madaniyati asoslari. O'quv qo'llanma. – Toshkent: “O'qituvchi”.
5. Tursunov A. (2022) Zamaxshariyning “Navobig' al-kalim” asari va uning tuzulish prinsiplari. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1 (2), – Б. 19–24 . doi: 10.5281/zenodo.7216450

6. Aripova A.X. (2021) Nutq mohiyatini tashkil etuvchi muhim vosita. Scientific progress, 1 (6), – Б. 243–264.
7. Hasanova A.A. Nutq mohiyatini tashkil etuvchi muhim vosita. «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181–1601 // Volume: 1, ISSUE: 6.